

мовы. Яно прыйшло ў Беларусь у пару эўрапеізацыі, калі нашая краіна — Вялікае Княства Літоўскае — далучылася да заходняй палітычнай культуры. Галоўны кіраўнічы орган дзяржавы атрымаў назву *Рада княства*. Месцамі кіравалі мясцовыя *рады*, у іх засядалі *райцы* на чале з бурмістрамі.

Ад слова *рада* вытварылася шмат іншых — *радзіць, нарада, парада, да-радца, раднік, радны*. Даць *рады*, няма *рады*...

Але нашыя старадаўнія *Рады* зніклі разам з нашым Княствам. У XX стагоддзі, на зараньні новай палітычнай эпохі на нашых землях зноў узніклі *Рады* — Беларускай Рэспублікі. Разам з імі завяліся і ўсходнія адпаведнікі *Радаў* — *Саветы*. *Саветы* прыйшлі разам з расейскай рэвалюцыяй. Самое слова *савет* у расейскай мове не сваё — яно прыйшло з царкоўнаславянскай як калька з грэцкага, бізантыйскага арыгіналу. Палітычнае супрацьстаянне *Радаў* і *Саветаў* ува ўмовах Беларусі адлюстроўвала барацьбу эўрапейскай і бізантыйскай палітычных традыцый. Перамагла ўрэшце другая, і таму даўгі гады ў беларускай мове панавалі *Саветы*.

А вось нашыя суседзі гэтую барацьбу выйгралі. Украінцы і палякі ўсе саветы называлі *радамі*, літоўцы — *тарыбамі*. Толькі дысыдэнты і эміграцыя пакідалі за расейскай зьявай расейскі назву. Тое самае адбываецца сёння і ў нас. Усё беларускае, замежнае, усясьветнае — *рады*. Усё савецкае ці постсавецкае — *саветы*. Сённяшні законны парлямэнт — *Вярхоўны Савет Беларусі* — гэта апошні атавізм савецкага ладу. Гэты назву мае адысьці разам з стагоддзем, якое яго спарадзіла. А ў новым стагоддзі адгорнем новую старонку. *Даму рады*.

Радые

Рыгор Барадулін

Радые. Адрэдагаваныя хваіны з чашачкамі й драматамі прыйшлі ў беларускія месцы й мястэчкі ў 30-я гады. Аблавухія чорныя грыбы рэпрадуктараў вырасьлі над пляцамі. *Радые* — яно й сьпявала, яно й чытала вершы, яно паведамляла навіны, а болей за ўсё агітавала за савецкі рэжым. Гэта ж бабка казалі — пры новым прыжыме.

Радые склала сур'ёзную канкурэнцыю пеўню. Па ім, па *радыё* вызначалі час, *радыё* слухалі для супакою настрою. Пра гэтае нават папеўка — „Мая мілка захварэла, ледзь нагамі рухае — толькі выйдзе на парог, *радыё* паслухае...”

Пасля вайны кожнае, бадай што, трэцяе слова — *радыёслоўе* — было „Сталін”. Жылі бедна, бацька загинуў, а тут на ўсю сьцюдзёную хату — „Сталін, Сталін, Сталін...” — араторыя. Мама вырывае вілку з разэткі ды толькі абрываіста: „...Сралін”.

У 60-я праз тры дні паўтаралі літрадыёмантаж, названы вершам Максіма Танка „Выканана партыя заданьне”...

Найвялікшай крамолай лічылася слухаць *радыёгаласы* — чужое *радыё*, якое казалі праўду пра імперыю зла. Мацнеў ідэалогічны маразм, мацнеў прапагандысцкі голас *радыё*. Ажно на *радыё* Ўладзімеру Юрэвічу, які выдатна веў перадачу „Жывое Слова”, дзеці прыслалі загадку: „Ня піўшы і ня еўшы, крычыць, як ашалеўшы. Хто? — Беларускае *радыё*”.